

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА ☆ LAWYER HERALD

ХУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

1 СОН, 2 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 1, ВЫПУСК 2

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 1

TOSHKENT - 2021

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ
ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

- 1. ХУЖАНАЗАРОВ Азизжон Анварович**
“ҲУҚУҚИЙ ЭКСПЕРТИЗА” ИНСТИТУТИНИНГ НАЗАРИЙ
ЖИҲАТЛАРИ.....9
- 2. ТУРАЕВ Акмал Панжиевич**
ҲУҚУҚНИ АМАЛГА ОШИРИШ САМАРАДОРЛИГИГА ЭРИШИШ
ИСТИҚБОЛЛАРИ.....19
- КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ
ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ**
- 3. ЗУЛФИҚОРОВ Шерзод Хуррамович**
ПАРЛАМЕНТ НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ДЕПУТАТЛАР
ФАОЛЛИГИНИ КУЧАЙТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖИҲАТЛАРИ.....28
- 4. ҲАМРОЕВ Элдор Отамуродович**
“ДАВЛАТ ПОЙТАХТИ” ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ
БЕЛГИЛАРИ.....40
- 5. НОРМУХАМЕДОВА Сурайёхон Бобир қизи**
К ВОПРОСУ О ПРИМЕНЕНИИ ПРИНЦИПОВ АДМИНИСТРАТИВНЫХ
ПРОЦЕДУР В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ.....49
- ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА
ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ**
- 6. РАҲМАТОВ Анвар Исламович**
СПОРТДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛКНИ ШАРТНОМАВИЙ ТАРТИБГА
СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....63
- 7. ТОШБОЕВА Робия Собировна**
РЕФОРМИРОВАНИЕ ПРИРОДНОРЕСУРСОВОЙ КАДАСТРОВОЙ
СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПУТИ
ИХ ПРАВОВОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ.....74
- 8. МУКУМОВ Бобур Мелибой уғли**
ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИЗЪЯТИЯ
ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ ДЛЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ И
ОБЩЕСТВЕННЫХ НУЖД В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....86
- 9. МАДУМАРОВ Талантбек Толибжонович**
МИКРОКРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ВА
ТУГАТИШ АСОСЛАРИ ВА ТАРТИБИ.....98

- 10. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна**
ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ХОРИЖИЙ ВА МИЛЛИЙ ТАЖРИБА.....120

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

- 11. МУСАЕВ Бекзод Турсунбоевич**
МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИ ВА БАНДЛИК СОҲАСИДА ХУСУСИЙ
БАНДЛИК АГЕНТЛИКЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИШ БЎЙИЧА ЕВРОПА ИТТИФОҚИ
ТАЖРИБАСИ..... 119

- 12. МАРИПОВА Севархон Арибжановна**
МЕҲНАТ НИЗОЛАРНИ ҲАЛ ЭТИШДА МЕДИАЦИЯ
ИНСТИТУТИНИНГ АҲАМИЯТИ (НАЗАРИЯ ВА
АМАЛИЁТ).....132

- 13. ҚУЧҚАРОВ Хамидулло Абдурасулович**
МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ СУДГАЧА ВА СУД ТАРТИБИДА КЎРИБ
ЧИҚИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....140

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ
ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

- 14. ОТАЖОНОВ Аброржон Анварович,**
КУШБАКОВ Дилшод Мусурмонкулович
МАСТЛИК ҲОЛАТИДА ЖИНОЯТ СОДИР ЭТГАН ШАХСЛАРНИНГ
ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ
ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ЧОРАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....151

- 15. АЛЛАНОВА Азизахон Авазхоновна**
ҚОНУНГА ХИЛОФ РАВИШДА ЧЕТ ЭЛГА ЧИҚИШ ЁКИ ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИГА КИРИШ УЧУН ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИК:
МУАММО ВА ТАКЛИФ.....166

- 16. АЧИЛОВ Алишер Темирович**
ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ҚОНУНЧИЛИГИДА ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ
ФАОЛИЯТ СОҲАСИДАГИ ЖИНОЯТЛАР УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 175

- 17. НУРМУҲАММЕДОВА Гўзалхон Баходировна**
КОРРУПЦИЯ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ
МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: УСУЛЛАРИ ВА
ЙЎНАЛИШЛАРИ.....189

18. АЗИМОВ Тохир Саидович
«ЖАМОАТ ТАРТИБИ» ВА «ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИ»
ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ЎЗARO ФАРҚЛАНИШИ ҲАМДА
БОҒЛИҚЛИГИНИНГ ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИ.....202

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-
КИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

19. ЮГАЙ Людмила Юрьевна,
ГАДЖИЕВ Хагани Моҳуббат оглы
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ ДОКАЗЫВАНИИ
ФАКТА РАСПРОСТРАНЕНИЯ ЛОЖНОЙ ИНФОРМАЦИИ В
ИНТЕРНЕТЕ.....208

20. ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРАДОВИЧ
СУД ЭКСПЕРТИЗА ЛАБОРАТОРИЯЛАРИНИНГ АККРЕДИТАЦИЯСИ -
СУД ЭКСПЕРТИЗА ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
ЙЎНАЛИШЛАРИДАН БИРИ.....219

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

21. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна
ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОСТУПА К ПЕЧАТНОЙ ИНФОРМАЦИИ
У ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ В УЗБЕКИСТАНЕ.....229

22. ВАЛИЖОНОВ Далер Дилшодович
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНО – ПРАВОВЫХ ОСНОВ
СОТРУДНИЧЕСТВА ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ В БОРЬБЕ С
ПРЕСТУПНОСТЬЮ.....238

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

23. ЮЛДАШОВ Абдумумин
ГЕОГРАФИК КЎРСАТКИЧ ТУШУНЧАСИ ВА ИҚТИСОДИЁТНИ
МУСТАҲКАМЛАШДА УНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....249

24. МИРУКТАМОВА Феруза Лутфуллаевна
ОБ ОПЫТЕ ПРАКТИЧЕСКОГО ПРИМЕНЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ МЕР ОТВЕДЕНИЯ И ТЕХНОЛОГИЙ
ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПРАВОСУДИЯ В ЗАРУБЕЖНЫХ
СТРАНАХ И УЗБЕКИСТАНЕ.....258

25. ЯКУБОВА Ирода Бахромовна, ЯКУБОВ Ойбек
ШАХСИЙ ҲАЁТ ДАХЛСИЗЛИГИ МАСАЛАЛАРИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН
ҲАМДА ЧЕТ ЭЛ МАМЛАКАТЛАРИ ҚОНУНЧИЛИГИ БЎЙИЧА
ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....268

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

ЮЛДАШОВ Абдумумин

Тошкент давлат юридик университети

“Интеллектуал мулк ҳуқуқи” кафедраси ўқитувчиси,

юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (Phd)

E-mail: abdumuminyuldashev@gmail.com

ГЕОГРАФИК КЎРСАТКИЧ ТУШУНЧАСИ ВА ИҚТИСОДИЁТНИ МУСТАҲКАМЛАШДА УНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования):
ЮЛДАШОВ А. ГЕОГРАФИК КЎРСАТКИЧ ТУШУНЧАСИ ВА
ИҚТИСОДИЁТНИ МУСТАҲКАМЛАШДА УНИНГ ТУТГАН ЎРНИ // Юрист
ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 1 (2021), Б. 249-257.

1 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-1-23>

АННОТАЦИЯ

Мақолада географик кўрсаткичлар тушунчаси ва аҳамияти, унинг муҳофазасини таъминлашда Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти ҳамда БМТнинг озик-овқат ва қишлоқ хўжалиги масалалари бўйича ташкилотининг тутган ўрни ҳақида сўз боради. Шунингдек, мақолада географик кўрсаткичлар муҳофазасини таъминлаш усуллари ва унинг товар келиб чиққан жой номидан фарқи хусусида ҳамда унинг мамлакатнинг иқтисодиётини оширишда тутган ўрни тўғрисидаги қизиқарли маълумотлар келтирилган.

Калит сўзлар: географик кўрсаткич, Лиссабон тизими, анъанавий билимлар, Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти, БМТнинг озик-овқат ва қишлоқ хўжалиги масалалари бўйича ташкилоти, лицензия шартномаси.

ЮЛДАШОВ Абдумумин

Преподаватель кафедры право интеллектуальной собственности
Ташкентского государственного юридического университета,
доктор философии по юридическим наукам(Phd)
E-mail: abdumuminyuldashev@gmail.com

ПОНЯТИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ПОКАЗАТЕЛЯ И ЕГО РОЛЬ В УКРЕПЛЕНИИ ЭКОНОМИКИ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются понятие и важность географических показателей, роль Всемирной организации интеллектуальной собственности и Продовольственной и сельскохозяйственной организации Объединенных Наций (ФАО) в обеспечении их охраны. В статье также представлена информация о способах обеспечения охраны географических показателей и их различия с названием мест происхождения товаров, а также его роли в развитии экономики страны.

Ключевые слова: географическое показания, Лиссабонская система, традиционный знания, Всемирная организация интеллектуальной собственности, Продовольственной и сельскохозяйственной организации Объединенных Наций (ФАО), лицензионный договор

YULDASHOV Abdumumin

Lecture of the Department Intellectual property law
Tashkent state university of law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law
E-mail: abdumuminyuldashev@gmail.com

THE CONCEPT OF GEOGRAPHICAL INDICATION AND ITS ROLE IN STRENGTHENING THE ECONOMY

ANNOTATION

The article discusses the concept and importance of geographical indications, the role of the World Intellectual Property Organization and the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) in ensuring their protection. The article also provides interesting information on how to ensure the protection of geographical indications and their differences from appellations of origin of goods, as well as on its role in the development of the country's economy.

Keywords: geographical indication, Lisbon system, traditional knowledge, World Intellectual Property Organization, Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), license agreement

2014 йил 19-21 ноябрь кунлари Рим (Италия) шаҳрида бўлиб ўтган озиқ-овқат масалалари бўйича бўлиб ўтган 2-халқаро конференция ҳар бир инсоннинг хавфсиз озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш бўйича асосий қоидаларни ўзида ифодалаган қоидаларни қабул қилди. Ушбу конференция резолюциясига кўра, маҳаллий ишлаб чиқарувчиларнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотларини уларнинг келиб чиққан жой номи (географик кўрсаткич) сифатида кўрсатиш бутун дунёда қишлоқ жамоалари ва ерларини барқарор тарзда ривожланишини таъминлашнинг муҳим босқичларидан биридир [1].

Бугунги кунда анъанавий равишда қишлоқ ва чекка ҳудудларда тайёрланаётган маҳсулотлар нафақат авлоддан авлодга ўтиб ўзининг қийматини ошириб бормоқда, балки уларга нисбатан “географик кўрсаткич” орқали муҳофазани қўллаш ушбу маҳсулотларнинг бозор баҳосини ошириш билан бирга тегишли ҳудудлар иқтисодиёти ва уларни жаҳонга таништиришда муҳим ўрин тутмоқда. Хусусан, БМТнинг озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги масалалари бўйича ташкилоти (FAO)нинг 2018 йилда нашр этилган “Географик кўрсаткич орқали озиқ-овқат тизими барқарорлигини кучйтириш” мавзусидаги нашрида георафик кўрсаткичларнинг мамлакатнинг иқтисодий ва сиёсий алоқаларини кучайтириш ҳамда у қай даражада фермерлар ҳамда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда тутган ўрни ҳақида сўз боради. Бунда Colombian (Колумбия) кофеси, Darjeeling (Ҳиндистон) чойи, Manchego (Испания) пишлоғи, Vale dos Vinhedos (Бразилия) виноси, Futog (Сербия) карамлари, Taliouine (Мароккаш қироллиги) шафрани ва Penja (Камерун) қалампери ишлаб чиқарувчилари уюшмалари ҳақида сўз бориб, маҳсулотларга нисбатан географик кўрсаткич сифатида муҳофазани олиш, уларнинг нархларига ҳам ижобий таъсир қилиб фермерларнинг даромадини оширади [2, Б.224].

Шу билан бирга, маҳсулотларни географик кўрсаткич сифатида “кўриш” аграр хўжаликда инновацияларни ривожлантириш, аҳолининг иш билан таъминлаш ва қишлоқ жойларидан чиқиб кетишларини олдини олади.

Шу ўринда географик кўрсаткич тушунчасига тўхталиб ўтилса, географик кўрсаткич – бу маълум бир географик ҳудуддан келиб чиққан товарларни ўзида ифодалаган ҳамда айнан ушбу ҳудуддаги хусусиятлар ҳамда ҳудуднинг ўзига хосликларини ўзида ифодалаган тушунча ҳисобланади. Географик кўрсаткич ўзига хослигидан яна бири бу унинг унинг келиб чиқиш устуворлигини ифодалаш билан характерланади.

Шуни таъкидлаш керакки, ушбу объект интеллектуал мулкнинг янги

объектлари сирасига киради. Жаҳон савдо ташкилотининг “Интеллектуал мулкнинг савдо жиҳатлари бўйича битими (ТРИПС)” (1994 й.)га мувофиқ, географик кўрсаткич интеллектуал мулк объекти сифатида тан олинган. Хусусан ушбу битимнинг 3 қисми айнан ушбу йўналишга бағишланган [3].

Географик кўрсаткичлар билан боғлиқ тушунчалар анчадан бери мавжуд бўлса-да, бироқ ушбу йўналишдаги муҳокамалар XX асрнинг 90-йиллари бошларида Жаҳон савдо ташкилотининг уругвай раунди доирасида пайдо бўлган. Бироқ ушбу муҳокамаларда географик кўрсаткич тушунчаси дастлаб интеллектуал мулк объекти эмас, балки қишлоқ хўжалиги маҳсулоти сифатида кўрилган.

Интеллектуал мулк объекти сифатида географик кўрсаткичга бўлган эгалик ҳуқуқи учинчи шахсларнинг тегишли “стандартлар” қўлланилмаган ҳолда тайёрланган айнан бир номдаги географик кўрсаткич мақомидаги маҳсулотларига нисбатан тегишли таъқиқ қўллаш ҳуқуқини тақдим этади. Масалан Ҳиндистоннинг Ғарбий Бенгалия штатида тайёрланадиган ва географик объект сифатида муҳофаза қилинадиган “Darjeeling” чойи етиштирувчилари (ҳуқуқ эгалари) ушбу ҳудудда етиштирилмаган ёки тегишли стандартлар асосида тайёрланмаган айнан ушбу номдаги чойдан учинчи шахсларнинг фойдаланишига таъқиқ қўйиш ҳуқуқига эгадир. Бироқ шуни унутмаслик керакки, ҳуқуқий муҳофаза қилинган бирон-бир географик кўрсаткичнинг ҳуқуқ эгаси бошқа шахсларга тегишли стандарт асосидаги технология натижасида яратилган айнан ушбу турдаги объектни ишлаб чиқаришга қаршилик қилмайди. Қоидага кўра, географик кўрсаткич объекти ушбу объект функциясини бажараётган қоидага кўра ҳуқуқий муҳофаза қилинади [4].

Географик кўрсаткичлар одатда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари, истеъмол товарлари, вино ва кучли спиртли ичимликлар ҳамда маълум бир турдаги ҳунармандчилик ва саноат маҳсулотлари учун қўлланилади.

Амалиётда бугунги кунда географик кўрсаткичларни муҳофаза қилишнинг қуйидаги 3 туридан фойдаланилади:

- sui generis (муҳофазанинг махсус режими) тизими воситасида;
- жамоавий ва сертификацион белгилар ёрдамида;
- тижорат амалиёти ёрдами орқали хусусан, маҳсулотни маъмурий аттестация тартиби усулида.

Муҳофаза қилишнинг дастлабки 2 усули умумий характер касб этиб, улар белгиланган стандартлар асосида жамоавий фойдаланиш ҳуқуқини

ифодалайди. Умуман олганда, географик кўрсаткичлар турли мамлакатлар ва ҳудудларда юқоридаги усуллардан фойдаланган ҳолда муҳофаза қилинади. Ушбу усуллар тарихий ва иқтисодий шароитлардан келиб чиққан ҳолда, турли ҳуқуқий анъаналар асосида шаклланган. Шунини таъкидлаш лозимки, *sui generis* тизими қўлланиладиган кўплаб мамлакатлар географик кўрсаткичларнинг муҳофаза муддати чегарасини белгиламайди, яъни рўйхатдан ўтган географик кўрсаткичнинг муҳофазаси у бекор қилинмагунга қадар кучда бўлади.

Жамоавий ва сертификацион белги сифатида рўйхатдан ўтган географик кўрсаткичнинг муҳофаза даври қоидага кўра, кейинчалик узайтириш имконияти билан 10 йилни ташкил этади. Муҳофаз қилинадиган географик кўрсаткичдан фойдаланиш ҳуқуқи белгиланган ҳудуддаги тегишли ишлаб чиқариш шартларига риоя қилган ҳолда маҳсулот тайёрловчиларга тегишлидир.

Агарда товар белгиси маълум бир товар ёки хизматни ишлаб чиқарувчи фирма ёхуд компанияни белгиларини (ажратиб турувчи) ифодаласа, географик кўрсаткич эса тегишли маҳсулотни келиб чиқиш жойи белгиларини ифодалайди. Маълумки, товар белгиси одатда ўйлаб топилган ёки оддий шаклда танланган бирон-бир мазмундаги тушунча (атама)дан иборат бўлса, географик кўрсаткичда ифодаланган белги эса асосан географик ҳудуд номини ифодалайди. Яна бир фарқли жиҳати шундаки, товар белгиси лицензия шартномаси асосида ҳар қандай шахсга бутун дунё миқёсида ўтказилиши мумкин бўлса, географик кўрсаткич эса аксинча тегишли стандартлар асосида маълум бир ҳудудда ҳар қандай шахс томонидан ишлаб чиқарилиши мумкин, шу билан бирга унга доир ҳуқуқлар лицензия шартномаси асосида ишлаб чиқарилаётган жойдан бошқа ҳудуддаги шахсларга берилмайди ҳамда унга доир мутлақ ҳуқуқлар ўтказилмайди [5, Б.214-217].

Шу ўринда товар келиб чиққан жой номи ва географик кўрсаткичнинг фарқли жиҳатларига тўхталиб ўтсак, аввало ушбу белгилардан фойдаланиш учун товар ва у келиб чиққан жой номи ўртасида умумий боғлиқлик бўлиши лозим. Иккала объект ҳам истеъмолчиларига географик ҳудуд асос бўлган маҳсулот келиб чиққан жой номи ва маҳсулотнинг сифати ҳамда ўзига хослиги ҳақида хабардор қилади. Улар ўртасидаги асосий фарқ шундаки, товар келиб чиққан жой номи ҳудуд билан кучли боғлиқликда бўлади. Товар келиб чиққан жой номи билан муҳофаза қилинадиган маҳсулотнинг сифати ва ўзига хослиги ушбу маҳсулот келиб чиққан географик жой билан мутлақ боғлиқликда бўлади. Яъни, маҳсулот хом-ашёси бир географик ҳудудда бўлиши ва уни тайёрлаш

(қайта ишлаш) жараёни айнан ушбу жойда амалга оширилиши лозим. Географик кўрсаткич сифатида эса фойдаланиш учун эса маҳсулотнинг ўзига хослиги ёки сифати ёхуд унинг шунчаки номи географик жойни ифодалаган бўлиши кифоя ҳисобланади.

Географик кўрсаткич сифатида тан олинадиган маҳсулотлар кўпинча маълум бир ҳудудда яшовчи аҳоли ўртасида авлоддан авлодга ўтиб келиб, жамият аъзолари ўртасида кенг тарқаладиган билимлар ва анъанавий усуллар асосида юзага келади. Шунга кўра, географик кўрсаткич мақомини олган баъзи-бир маҳсулотлар интеллектуал мулкда “анъанавий маданиятни ифодалаш” (Traditional Cultural Expressions) номи билан машҳур бўлган маълум бир ҳудуддаги аҳолининг ижодий анъаналарини ифодалайди. Бу йўналиш асосан, моддий тусдаги объектлар, яъни ҳунармандчилик буюмлари, табиий хом ашёдан тайёрланган маҳсулотларга нисбатан қўлланилган.

Интеллектуал мулк тушунчаси ва тизимига кўра, анъанавий билимлар (traditional knowledge) ва анъанавий маданиятни ифодалаш (traditional cultural expressions) географик кўрсаткичнинг муҳофаза объекти ҳисобланмайди. Бирок географик кўрсаткич анъанавий билимлар (traditional knowledge) ва анъанавий маданиятни (traditional cultural expressions) келгуси авлодлар учун сақлаш мақсадида муҳофаза қилиниши мумкин. Бунга маҳсулотнинг ишлаб чиқариш стандартларига географик кўрсаткич сифатида муҳофаза қилинадиган анъанавий усул ва билимларни киритиш орқали эришиш мумкин.

Географик кўрсаткич сифатида кўп бор қўлланилган жой номи амалиётда бора-бора айнан бирон-бир турдаги маҳсулотга нисбатан умумий тушунчага айланиб кетади. Умумий тушунчага айланиб кетган географик кўрсаткичга “камамбер” (Camembert) пишлоғини мисол сифатида келтириш мумкин. “Камамбер” пишлоғи Франциянинг шимолий-ғарбий қисмидаги Нормандия вилоятидаги Камамбер қишлоғида сигир сутидан тайёрланадиган қўзиқорин таъми келадиган юмшоқ ёғли пишлоққа нисбатан айтилади. Бугунги кунда ушбу турдаги барча пишлоқларга нисбатан “камамбер” атамаси қўлланилади. Географик кўрсаткични умумий тушунчага айланиб кетиши турли давлатларда турли вақтларда бўлиши мумкин. Натижада бир мамлакат ҳудудида географик кўрсаткич алоҳида объект сифатида муҳофаза қилинса, бошқа давлатда эса умумий тушунчага айланиб кетади.

Географик кўрсаткич қуйидагиларга нисбатан қўлланилмайди:

- тегишли қонун ва стандартлар билан географик кўрсаткичлар тўғрисидаги талабларга белгиланган тартибда жавоб бермаган ном (лар)га;

- олдин рўйхатдан ўтган белги билан коллизия ҳолати юзага келганда;
- географик кўрсаткич ҳақидаги тасаввурни уйғотувчи умумий атама;
- географик кўрсаткич ҳақидаги янглиш тушунчага олиб келувчи омоним сўзлар;

- географик кўрсаткичда ўсимлик тури ёки ҳйвон зоти номини ишлатиш;
- географик кўрсаткичнинг муҳофазаси мамлакатда мавжуд эмаслиги.

Географик кўрсаткични рўйхатдан ўтказиш интеллектуал мулк бўйича ваколатли давлат идораси томонидан амалга оширилади. Агарда муҳофазани бир вақтнинг ўзида бир нечта мамлакат ҳудудида амалга ошириш лозим бўлса, Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотининг (БИМТ) Лиссабон тизимидан фойдаланиш лозим [6].

Географик кўрсаткич ҳуқуқи ҳудудийлик (минтақавийлик) аҳамиятини касб этади. Бугунги кунда географик кўрсаткичга нисбатан “глобал” ёки “ҳалқаро” ҳуқуқлар мавжуд эмас. Хорижий мамлакатларда географик кўрсаткич муҳофазасини таъминлаш бўйича қуйидаги 4 та асосий усул маълум:

- *Муҳофазани тегишли юрисдикцияда олинишни таъминлаш.* Географик кўрсаткични биринчи навбатда ушбу маҳсулот келиб чиққан мамлакатда муҳофазасини олишни таъминлаш зарур. Шундан сўнг бошқа тегишли мамлакатларда уларнинг қонунчилигига кўра муҳофазани олиш мумкин.

- *Икки томонлама битимларга мувофиқ муҳофазани олиш.* Одатда бу усул икки давлат ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик битимига мувофиқ амалга оширилади. Масалан, ҳозирда Ўзбекистон ва Европа иттифоқи ўртасида кенгайтирилган шериклик ва ҳамкорлик битими (ЕРСА)га мувофиқ икки субъект ўртасида географик кўрсаткичларни муҳофазасини таъминлаш келишуви тузилмоқда.

- *БИМТнинг товар келиб чиққан жой номларини халқаро рўйхатдан ўтказиш бўйича Лиссабон тизими доирасида муҳофазани олиш.* Ушбу тизим унга аъзо-мамлакат ҳудудида муҳофазаси таъминланган географик кўрсаткични Лиссабон шартномасига аъзо бўлган бошқа давлат ҳудудида “ҳалқаро рўйхатдан ўтказиш” номи остида амалга ошириш тушунилади.

- *Белгиларни халқаро рўйхатдан ўтказишнинг Мадрид тизими доирасида муҳофазани олиш.* Ҳар бир мамлакат ҳудудида алоҳида-алоҳида тартибда талабнома топшириш амалиётидан қочиш мақсадида БИМТнинг Мадрид тизимидан фойдаланган ҳолда ягона ариза топшириш орқали бир нечта мамлакат ҳудудида муҳофазани таъминлаш.

Бутун дунёдаги рўйхатдан ўтган географик кўрсаткичларни ягона қидирув тизими мавжуд эмас. Лекин бир қатор мамлакатларнинг интеллектуал мулк бўйича ваколатли органлари географик кўрсаткичларнинг қидирув базаларини ишга туширган. Шу билан бирга, БИМТнинг Лиссабон тизими доирасида ушбу тизимдан рўйхатдан ўтган географик кўрсаткичларнинг “Lisbon Express” номли қидирув тизими ишга туширилган [7].

Географик кўрсаткич энг қиммат жамоавий номоддий актив ҳисобланади. Унга нисбатан муҳофазанинг мавжуд эмаслиги, унинг қийматини йўқотилишига олиб келиш билан бирга, географик кўрсаткични умумий тушунчага айланишига олиб келиши мумкин.

Шуни таъкидлаш керакки, географик кўрсаткичлардан самарали фойдаланиш натижасида қуйидагиларга эришиш мумкин:

- рақобатнинг устунлиги;
- маҳсулот баҳосига юқори қийматнинг қўшилиши;
- экспорт имкониятларининг кенгайиши;
- географик кўрсаткичга бўлган бренднинг мустаҳкамланиши;
- атроф-муҳитни экологик нуқтаи назардан сақлаш ва биохилма-хилликка эришиш;

- маҳсулот билан боғлиқ маҳаллий анъана ва маданиятни ўзига хос жиҳатларини сақлаш ва ривожлантириш;

- маҳсулотларни тайёрлаш ва қайти ишлашнинг анъанвий усулларини сақлаш.

Ўзбекистонда ҳам бир неча йиллик анъаналар асосида тайёрланиб келаётган турли қишлоқ-хўжалик маҳсулотлари, озиқ-овқат ва ҳунармандчилик билан боғлиқ ўзига хосликлар мавжуд. Шу сабабли ҳам айнан ушбу йўналишда ҳам тегишли тадқиқот ишларини ўтказиш, бу жараёнга қишлоқ хўжалиги, интеллектуал мулк ва ташқи савдо йўналишидаги мутасадди вазирлик ва идораларни ҳамда халқаро ташкилотларни жалб қилган ҳолда амалий ишларни бажариш, шу орқали ҳам мамлакатимизни дунёда тутган ўрнини янада мустаҳкамлаш ҳамда танитиш зарур. Маълумки, Ўзбекистон Республикасининг “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги Қонунида географик кўрсаткичларнинг ҳуқуқий муҳофазаси билан боғлиқ масалалар ўрин олмаган [8]. Ушбу қонунда товар келиб чиққан жой номи билан муносабатлар кенг ёритилган бўлса-да, бироқ мамлакатимиз учун географик кўрсаткич тушунчаси унга қараганда анча кенг ва амалиётда қўлланилиши талаблари ҳам нисбатан енгил ҳисобланади.

Фикримизча, мамлакатимизда интеллектуал мулк билан боғлиқ равишда амалга оширилаётган ислохотларда географик кўрсаткичлар ҳам алоҳида ўрин эгаллаши лозим. Ўзбекистонда ҳам ҳозирда айнан ушбу йўналишда стратегияни ишлаб чиқиш билан боғлиқ ҳаракатлар амалга оширилмоқда. Стратегия нафақат саноат мулки билан боғлиқ бўлган жиҳатларни, балки муаллифлик ҳукуқи ва турдош ҳуқуқлар, блокчейн технологияси, сунъий интеллект, шунингдек фольклор, анъанавий билимлар ва генетик ресурсларни ҳам қамраб олган бўлиши лозим [9, Б.53-59].

Иқтибослар/Сноски/References:

1. URL: <http://www.fao.org/about/meetings/icn2/news/news-detail/ru/c/234088/>
2. Географические указания: закрепляя взаимосвязь людей, мест и продуктов. Руководство по продвижению продуктов с особыми качественными характеристиками, обусловленными местом их происхождения, с использованием устойчивых географических указаний. 2019. Будапешт, ФАО.
3. URL:https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_04b_e.htm#3
4. URL:<https://en.wikipedia.org/wiki/Darjeeling>
5. Рахмонова М. Усовершенствование механизма защиты прав на товарные знаки: актуальные проблемы правоприменительной практики. «Научные труды студентов бакалавриата и магистратуры» сборник научных трудов по итогам международной дистанционной научно-практической конференции, 2020.
6. URL:<https://www.wipo.int/publications/ru/details.jsp?id=208>
7. URL: <https://www.wipo.int/ipdl/en/lisbon/search-struct.jsp>
8. Ўзбекистон Республикасининг “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги Қонуни. 2001 йил 30 август, 267-II-сон URL:<https://www.lex.uz/acts/24925>
9. ЮЛДАШЕВ А. ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК БЎЙИЧА МИЛЛИЙ СТРАТЕГИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ ВА БУТУНЖАҲОН ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ТАШКИЛОТИНИНГ БУ БОРАДА ТУТГАН ЎРНИ // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 2 (2020), Б.53-59 // URL: <https://yuristjournal.uz/index.php/lawyer-herald/article/view/56>